

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1977
FORFATTER:	Charles W. Jensen
TITEL:	Brdr. Volkerts Fabrikker A/S
KORT RESUME:	Spinderi, væveri og farveri, 1877 - 1977

Brdr. Volkerts Fabriker ^{A/s}

1877-1977 *af Charles W. Jensen*

I november 1977 havde Brødrene Volkert 100 års jubilæum, og selv om Kolding er en gammel by, er det ikke en hverdagsbegivenhed, at et familieforetagende som sådant bevares gennem 3 generationer i 87 år og derefter fortsættes under samme navn, men med et andet ejerforhold. Når der skal tales om familien Volkert — og det skal der hovedsageligt her — bør det nævnes, at også 4. generation Max Schaumann har arbejdet på fabriken, og hans søn 5. generation som barn har været der på besøg.

Kolding var kun en lille by, da de to unge, holstenske brødre Detlev og Johan Volkert slog sig ned på Rendebanen 7, hvor de for få penge købte L. P. Jacobsens spinderi (startet 1868), som var i stærk tilbagegang og med få og gamle maskiner. Brødrene havde en god uddannelse indenfor farveri, spinderi og væveri, og de gik på med frisk mod med en lille stab på kun fire: farver Hans Felsted, væverne C. G. Friche og Søren Peter Sørensen samt spinder Peter Petersen (som endnu arbejdede på fabriken ved 50 års jubilæet). Produktionen var heller ikke stor — 15-20 pund garn om dagen.

Efter overtagelsesannoncen at dømmen var der en stor bredde i varesortimentet, men det drejede sig i begyndelsen mest om lønarbejde eller bytte med uld og klude fra omegnens bønder eller indsamlet gennem byens hand-

lende. En fremgangsmåde, der blev brugt overalt i Danmark til langt op i det 20. århundrede. Så sent som i 30-erne sendte Charlotte Trap de Thygeson (fra den lille herregård Damgård ved Koldingfjords udløb) uld og friske nødder ind til fabrikant Heinrich Volkert i bytte med såkaldt hvergarn til hendes medarbejdere. Dette lå så meget i blodet på tekstilfolk, at fru Frieda Volkert engang imellem (på cykle) kom på fabriken og afleverede en pakke med uldne klude fra egen husholdning. Ikke af økonomiske grunde, men de måtte ikke gå til spilde.

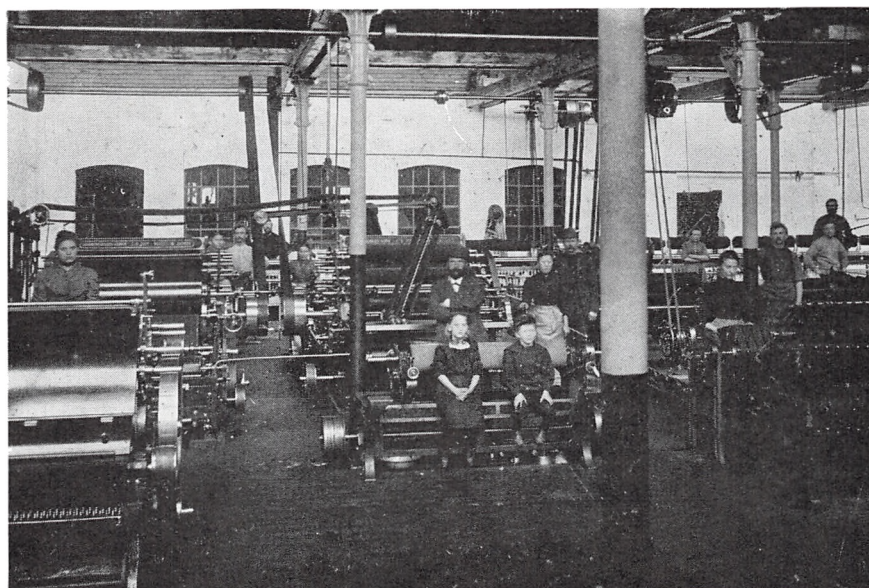
Man skulle tro, at der i en gammel grænseby som Kolding og så hurtigt efter 1864 kunne opstå vanskeligheder for de to holstenere, men det synes ikke at have været tilfældet. De var begge gift med danskere og havde knyttet venskab med flere Koldingfamilier. Således med indehaveren af Simonsens Hotel på Rendebanen (som kaldte sig gæstgiver). Dennes datter Johan-

ne fortæller i et brev til Heinrich Volkert ved 65 års jubilæet, at hun i 1877 som 20-årig modtog Johan Volkert i hotellets port og senere var brudepige ved Detlev Volkerts bryllup (med en datter af blikkenslagermester Th. Dohm, Axelortvet — dette blikkenslagerfirma eksisterer stadig som H. Schack & Co., Fredensgade), og hun skriver bl. a.: »Vi holdt af Dem, som var vi slægt eller sippe«.

Begge brødre var også med i byens foreningsliv og var i perioder medlemmer af Industriforeningens bestyrelse og havde også andre tillidshverv f. eks. i Ligningskommissionen og i Kolding borgerlige Skydeselskab.

Allerede i 1888 deltager man i den store Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i København og erhverver her en medalje. Fra Kolding deltog bl. a. snedker A. L. Johansen, Kaalunds Fabriker, damaskvæver Jens Andreas Jensen og drejer L. P. Laursen.

Fliden og tiden var med det lille firma. Lidt efter lidt blev

Interiør fra fabriken på Rendebanen efter 1894. Midt i billedet de to brødre Johan og Detlev Volkert og børnene Johanne og Heinrich Volkert.

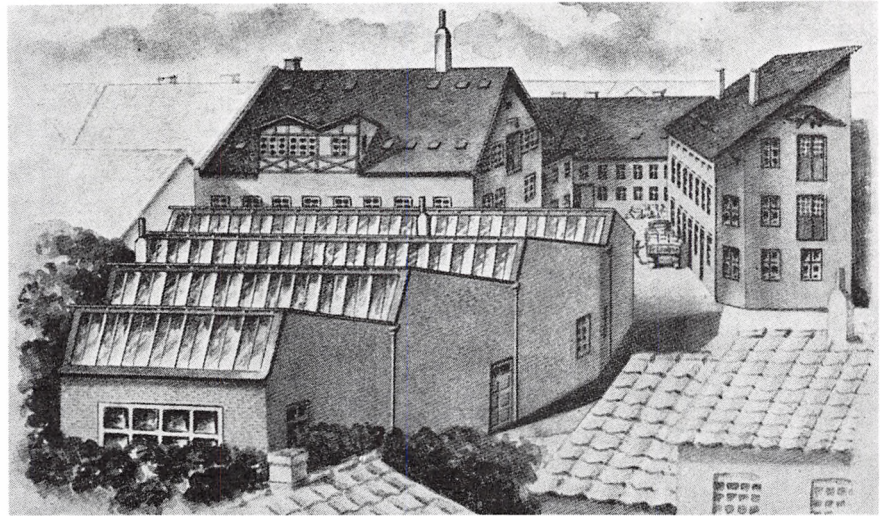
Medalje fra Den Nordiske Industri-Landbrugs- og Kunststilling i Kjøbenhavn 1888. Relief af Joakim Skovgaard.

maskinerne skiftet ud bl. a. med en kartemaskine fra Neumünster. Den er nu anbragt i Den gamle By i Århus.

I 1894 køber man den væsentlig større naboejendom (på 843 m², en forøgelse til ialt 1213 m²), som var på tvangsauktion, og man går straks i gang med at bygge en ny fabrik »i engelsk stil«, d.v.s. med shedtage. Trods denne væsentlige udvidelse køber man i 1898 4 tønder land mellem Dalbyvej og Ny Agtrupvej, som dengang var bar mark og lå »ude på landet«, og her byggede man i vinteren 1899/1900 en stor, ny fabrik. Kolding var også inde i en rivende udvikling. Indbyggerantallet mere end fordobledes fra 1870 til 1900 (fra 5400 til 12.400).

Industriforeningen lavede en fest ved 25 års jubilæet i 1902, og musikhandler Marcus skrev i

den anledning en sang, hvori det bl. a. hedder: »I udvidet' gang på gang, men hvem kunne ane, at tilsidst I fandt for trang selv vor Rendebane; den er dog så dejlig bred, men ej for fabriken sted; det blev noget andet, da I kom på landet. Dog på byens grund lagt an, I til byen skatter — skatteligner er Johan, derfor vi det fatter«.

Fabriken på Rendebanen 1894–1900.

Johan Volkert døde allerede i 1903, og hans søn Heinrich Volkert, som havde fået en grundig uddannelse i ind- og udland og havde været værkefører siden 1902, indtræder som medindehaver i firmaet sammen med onklen Detlev Volkert.

Der findes stadig arbejdere, som i hvert fald kan huske den længstlevende af brødrene, Detlev Volkert. Han kom altid straks

om morgenen kl. 6 for selv at overvåge blandingen af råvarer. Han var iført jaket, sribede benklæder og blankpudsede træsko. Efter citater at dømmen kom han aldrig helt af med en brydning i sproget. Han skal således lidt irriteret have sagt til nevøen: »De karle, de karle, sidder bag den sak og kukkelurer den hele dag«. Det drejede sig om de store rå-

vareballer, som i givet fald kunne tjene som skjul for et mindre hvil, men også på den anden måde hindrede udsynet. Da N. P. Sørensen (en søn af omtalte væver Søren Peter Sørensen) en dag på råvarelageret ikke kunne se et menneske, råbte han: »Har I ikke set den lille?« Da dukkede Heinrich Volkert op og spurgte lidt surt: »Er det mig, De mener?« (han kunne ikke lide at blive mindet om sin størrelse), men NPS replicerede lynhurtigt: »Nej, det var Stegemüller, jeg søgte« (= daværende driftsleder Felix Stegemüller, som iøvrigt var endnu mindre end HV).

Detlev Volkert trak sig tilbage i 1911 († 1915) og blev afløst af sin søn Gustav Volkert, således at fabriken nu var i hænderne på to fætre. Gustav Volkert var me-

Hele arbejdsstyrken på Rendebanen i 90'erne. Til højre de to brødre Volkert med hustruer samt Johan Volkerts børn, Johanne og Heinrich.

get afholdt og medlem af Kolding byråd. Desværre blev han offer for den frygtelige spanske syge i 1918. Hans enke flyttede til København og blev senere gift med violinisten Schlüter. Sønnen Mogens Volkert blev dr. med. og professor i København, og datteren Grethe Volkert er gift med den danske ambassadør i Stockholm, Erik Schram-Nielsen.

Fabriken blev omdannet til aktieselskab i 1919 med Heinrich Volkert som direktør.

Denne havde i endnu højere grad end faderen Johan V. og onklen Detlev V. forstået at skaffe sig venner og var estnisk konsul, medens Estland endnu var selvstændigt.

Heinrich Volkert havde megen social forståelse. Der blev således den 1. oktober 1919 oprettet en syge- og hjælpekasse på fabriken med et starttilskud på

generøs: biblioteket, kirkerne og børnebespisningen har i tidens løb fået store gaver, og der er vist ikke mange, der ved, at den største og smukkeste af lysekroerne i Kristkirken er skænket af Frieda og Heinrich Volkert.

HV havde mistet sin højre arm i en kartemaskine under sin uddannelse i Neumünster, og var derfor på vagt overfor letsindigheder ved pasningen af disse farlige maskiner og understregede advarsler med at pege på sin protese. I det daglige lagde man næsten ikke mærke til dette handicap. Han kunne f. eks. prøve spænding og styrke i garn ved at anbringe en spole i højre armhule og med venstre hånd trække og dreje garnet, ligesom han havde en smuk håndskrift. Det skyldes hans indstilling til arbejdstaben, der i perioder var oppe på over 300, at fabriken ikke lukkede i de krisetider, der

Fabrikant, konsul Heinrich Volkert.

fra starten på Rendebanen i 1877: hans kone var kludesorterer i en halv snes år, sønnerne Niels Peter, Martin og Søren Peter arbejdede fra 1907-45, 1915-64 og 1916-64, datteren Lilly var i karteriet i 10 år, og Martin Sørensens børn Carl Martin og Ella har ligeledes været ansat i en årrække. Der var en egen barsk tone mellem arbejderne. Den havde dog ingen indflydelse på et godt kammeratskab og de uundgåelige øgenavne var ikke ondsksfulde, men blot beskrivende som f. eks. Fregatten, Visse, Sorte Mille, Pjattea, Slaske, Skringle, Randbøl.

Siden 1900 er der sket en lang række til- og ombygninger med byggeperioder i 1906, 1916/18, 1920, 1925, 1935, 1939, 1943, 1946/48, således at man efterhånden kom op på over 13.200 m² etageareal.

Der er naturligvis også i årenes løb foretaget mange ændringer i såvel maskinpark som produktion. I mange år fremstilledes der fortrinsvis garner, uldtæpper og meterverer i en meget beskeden kvalitet. Garnerne var navnlig vigogne til trikotageundertøj, underlagsgarn til possementfabriker og vævegarn til såvel eget brug som til salg, navn-

Omkring 1902 på fabriken i Dalbygade. Til venstre far, Johan Volkert, søn Heinrich og datter Johanne (senere Westerlund).

5000 kr. og et ugentligt bidrag i samme størrelse som arbejderens kontingent. Ledelsen lå dog helt i hænderne på arbejderne selv, og der har i perioder været udbetalt dagpenge for mere end 3000 årlige sygedage, hvilket var en god hjælp i de år, hvor den lovpligtige ulykkesforsikrings dagpengesatser var meget små. Også overfor Kolding by var han

her som i andre brancher skiftede med de mere givtige.

Det er karakteristisk for dette gamle familieforetagende, at mange, som gennem årene har fået deres uddannelse på fabriken, er forblevet der hele livet, og at flere generationer af samme familie er fulgt efter. Som eksempel kan nævnes væver Søren Peter Sørensen, som var med

Bech & Nielsen

TØMRERMESTRE

MASKIN- OG BYGNINGSSNEDKERI
GULVAFSLIBNING

SØNDRE RINGVEJ 40 . KOLDING

TLF. (05) 52 50 05

GIRO 7 09 67 04

**- der er
endnu
flere
motiver
til at
drikke
SLOTS**

Den gamle Borgens
Købstadsgrunde 1589

1872 * 1972

Koldinghus før 1808

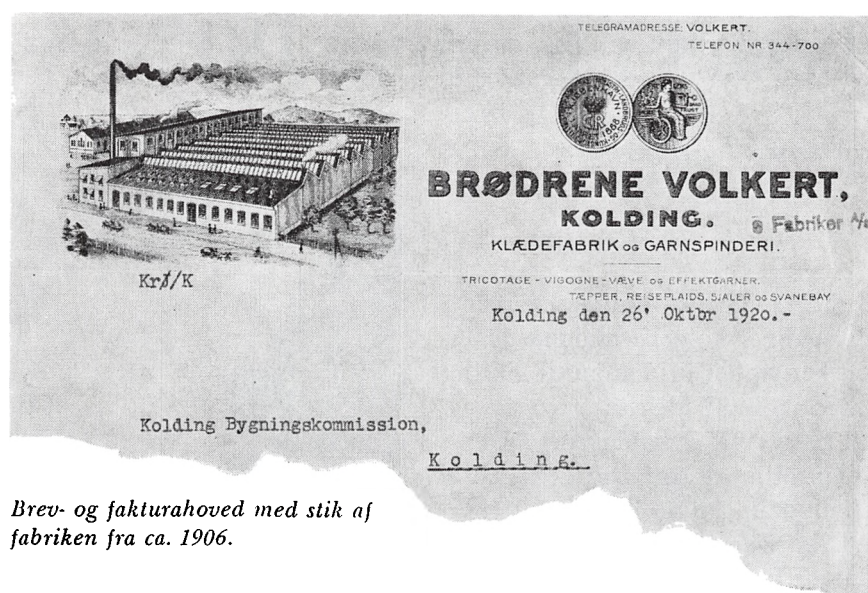
Tegningen på etiketten er kun et af 28 motiver, der skildrer Kolding bys og omegns historie. - Har de set (og smagt) de andre?

Då slukket i løbet af 28 omegns historie. - Har de set (og smagt) de andre?

lig til bomuldsvæverier. Ganske vist havde man renulde tæpper til hospitalsbrug, dobbeltvævede plaider af høj kvalitet og helulde paletotvarer m. v., men mængdemæssigt var de billige ting i seriefabrikation de hyppigste. På et vist tidspunkt begyndte man at satse på mere kvalitetsbetonede varer, ligesom man udvidede sortimentet til også at omfatte gulvtæpper af god kvalitet: Borgtæppet i 1937 og Krone Axminster i 1949. Man arbejdede sammen med danske dessinører og skabte i fællesskab meget smukke boligtextiler: Safariplaid, møbelstof og gardinstoffer samt gulvtæpper, der høstede stor anerkendelse og bl. a. kunne købes i kunsthåndværkets højborg, Den Permanente i København.

Maskinparken kom efterhånden op på et moderne niveau med ringspindemaskiner i stedet for de gammeldags vognspindere (selfactorer), avancerede karte-maskiner, automatvæve og et stærkt mekaniseret farveri og appretur. Transmissionsakslerne var afløst af el-motorer ved hver enkelt maskine, og den interne transport var bragt ned på et minimum med f. eks. pneumatisk transportanlæg mellem volferi og karteri. Råvarelageret skiftede også karakter, praktisk talt ingen klude, men kun rene råvarer: uld fra mange lande, bomuld, cellulose og andre syntetiske fibre.

Efter konsul Heinrich Volkerts død i påsken 1943 blev den ældste søn Erik Volkert direktør. Han havde på samme måde som faderen og fætteren fået en grundig, praktisk tekstiluddannelse i ind- og udland og teoretisk på en tekstilfagskole i Tyskland. Han var en meget flittig direktør, som i lighed med grandonklen Detlev Volkert kom straks om morgenen kl. 6 og var med i styringen af samtlige afdelinger.

Brev- og fakturahoved med stik af fabriken fra ca. 1906.

Erik Volkert trådte tilbage i 1952 og gik over i hotelbranchen. Han har fornylig solgt sit hotel i Henne, men hans to døtre fortsætter på dette felt.

Heinrich Volkerts tvillingsønner Gunnar og Henrik var også tilknyttet fabriken i en årrække. Gunnar Volkert som driftsleder, men kom senere til Ikast som direktør og medejer af Dansk Vigogne Spinderi (som Heinrich Volkert som parthaver havde været med til at starte). Henrik Volkert var salgschef fra 1948 til 1962, hvorefter han startede eget tekstilagentur i Tyskland. Heinrich Volkerts ældste datter Frida blev gift med fabrikant Max Schaumann, Haderslev Klædefabrik (startet 1872), og den yngste datter Ingrid er gift med direktør Poul Hove, Sydjysk Trælasthandel (startet 1786). Helt i tråd med Heinrich Volkerts indstilling til uddannelse havde også disse to døtre arbejdet på fabrikenes kontor.

Textilindustriens liberalisering i 1952 var en hård udfordring, som mange danske tekstilfabriker ikke overlevede. Også for brødrene Volkert var den en katastrofe. Det var en periode med dårlig drift, arbejdsstyrken blev væsentlig reduceret, og man forsøgte af alle kræfter at finde lønsomme produktioner. Selv

om der blev ofret mange penge og vist initiativ, måtte man i 1964 konstatere, at der kun var en løsning på problemerne: en strukturrationalisering med konsekvent nedlæggelse af væverierne og en halvering af maskinparken i spinderiet (alle maskiner ældre end 15 år blev skrotet). Disse gennemgribende ændringer medførte store besparelser i omkostningerne, ligesom omgående udlejning af de frigjorte lokaler gav gode ekstraindtægter.

Man kunne herefter koncentrere kræfter og kapital om det gryende store marked af garn til danske gulvtæppefabriker, der netop blev etableret i perioden 1960-1970.

Efter direktør Erik Volkerts tilbagetræden i 1952 var henholdsvis Ove Grau og Gunnar Petersen direktører for fabriken, indtil familien Volkert i 1964 besluttede helt at afhænde virksomheden, og alle aktiver og passiver blev overtaget af ægteparret Gerda og Valdemar Thorning-Petersen, Rye Nørskov.

I årene 1964-1977 blev der investeret så kraftigt i de nyeste maskiner, at fabriken i dag har et moderne og veludrustet spinderi med en dagsproduktion på 5000 kg tæppegarn.